

Vad säger skollagen om det?

- gymnasielärares medvetenhet om sina rättigheter
enligt lag

Johanna Svensson och Anna Thorsell

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN
Självständigt arbete avancerad nivå 111:2014
Lärarprogrammet 2010-2014
Handledare: Kerstin Hamrin
Examinator: Karin Redelius

What does the Swedish Education Act say?

High school Teachers awareness of their rights

Johanna Svensson and Anna Thorsell

THE SWEDISH SCHOOL OF SPORT
AND HEALTH SCIENCES
Master Degree Project: 111:2014
Teacher Education Program: 2010-2014
Supervisor: Kerstin Hamrin
Examiner: Karin Redelius

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar: Syftet med studien är att undersöka om gymnasielärare är medvetna om sina rättigheter vad gäller åtgärder som får vidtas enligt skollagen (2010:800) från 2011. Den syftar även till att undersöka var lärarna fått information om skollagen från.

1. Hur medvetna är gymnasielärare om sina rättigheter enligt lag gällande åtgärder som får vidtas om en elev stör studieron samt vad lärarens tillsynsplikt innebär?
2. Har lärarna varit utsatta för hot och/eller våld samt hur medvetna är de om var de ska vända sig om de känner sig kränkta av en elev?
3. Hur har lärarna fått information om sina rättigheter och åtgärder enligt skollagen och känner lärarna att de fått tillräcklig kunskap om skollagen under sin högskoleutbildning?

Metod: Studien är genomförd med en kvalitativ ansats, där en halvstrukturerad intervju använts som datainsamlingsmetod. I studien deltog sex gymnasielärare från tre olika skolor, vilka kontaktades via ett tillgänglighets- och snöbollsurval. En tematisk kategorisering skapades utefter lärarnas svar kopplat till studiens teoretiska ramverk och användes som analysverktyg. Studiens teoretiska ramverk består av skollagen (2010:800) 5 kap. 5-8 §, 17 § och 22 §, Brottsbalken (1962:700) samt Arbetsmiljöverkets författningssamling (1993:2).

Resultat: Två av lärarna i denna studie var **omedvetna** om sina rättigheter gällande de åtgärder som får vidtas om en elev stör studieron, medan fyra lärare var **något medvetna**. Vidare var lärarna dåligt insatta i vad lärarens tillsynsplikt innebär samtidigt som tillsynsplikten verkar försvåra tolkningen av skollagen (2010:800). Lärarna är däremot **medvetna** om var de kan vända sig om de skulle bli kränkta av en elev. Dock har de inte lika bra uppfattning om hur de skulle gå tillväga om en våldsam situation skulle uppstå med en elev. Lärarna har främst fått sina kunskaper om skollagen från skolledning, fackliga organisationer och kollegor men ingen av lärarna känner att de fått tillräcklig kunskap om lagen under sin lärarutbildning.

Slutsats: För att klara av alla delar i läraryrket behövs tydliga ramar för att skapa trygghet för både lärare och elever. Resultatet visade att de medverkande lärarnas kunskaper om skollagen (2010:800) är bristfälliga vilket tyder på att utbildning i området saknas i lärarutbildningen. De medverkande lärarna har istället fått sina kunskaper från arbetsplatsen och egna erfarenheter. Fem av sex lärare har varit utsatta för någon form av verbala angrepp men bara en lärare har blivit slagen av misstag vid separerande av två elever som slagits. De medverkande lärarna tror att utbildning om skollagen (2010:800) kan ge nyexaminerade lärare ökad trygghet i sin yrkesroll.

Abstract

Aim: The aim of the study is to investigate whether high school teachers are aware of their rights in terms of actions that may be taken under the new Swedish Education Act (2010:800) of 2011. It also aims to examine from where the teachers were given information about the Education Act (2010:800).

1. How conscious are the high school teachers of their rights about effective arrangements that may be taken if a student disrupts the teaching and what the teachers' supervision duty means?
2. Have teachers been subjected to threats and/or violence, and how aware are they of where to turn if they feel offended by a student?
3. How have teachers been informed of their rights and action under the Education Act and Do the teachers feel that they had received sufficient knowledge of the Swedish Education act during their university education?

Method: The study was conducted with a qualitative approach, where a half-structured interview has been used as a data collection method. The study involved six high school teachers from three different schools, who were contacted via an accessibility- and snowball sampling. A thematic categorization was created from the teachers' responses related to the study's theoretical framework and used as analytical tools. The theoretical framework consists of the Swedish Education Act (2010: 800) Chapter 5. 5-8 §, 17 § and 22 §, Swedish Criminal Code (1962: 700) and the Swedish Work Environment Authority (1993: 2).

Results: Two of the teachers in this study were **unaware** of their rights regarding the actions to be taken if a student disrupts the teaching, while four teachers were **somewhat aware**. Furthermore, the teachers were **unfamiliar** with what the teachers' supervision duty means while the supervision duty also seems to complicate the interpretation of the Swedish Education Act (2010: 800). The teachers are, however, aware of where they can turn if they would be offended by a student, but they are not as certain about how they would proceed if a violent situation occur with a student. Teachers have primarily gained their knowledge of the Education act from the school management, the unions and colleagues, but none of the teachers feel that they got sufficient knowledge of the law during their teachers training.

Conclusion: To manage all aspects of the teaching profession, a clear framework is needed to provide security for both teachers and students. The results showed that the participating teachers' knowledge of school law (2010: 800) is insufficient, suggesting that training in the area is lacking in teacher education. The participating teachers have instead gained their knowledge from their workplace and their own experiences. Five out of six teacher have been exposed of verbal abuse but only one teacher has been beaten by mistake when separating two students in a fight. The participating teachers believe that training in the Swedish Education Act (2010: 800) can give newly graduated teachers more confidence in their professional role.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.2 Bakgrund	2
1.2.1 Begrepp	4
1.3 Teoretiskt ramverk	5
1.4 Existerande forskning.....	7
1.4.1 Lärarnas rättigheter?.....	7
1.4.2 Lärarnas utsatthet	8
1.4.3 Lärarnas kunskaper om skollagen.....	9
1.5 Syfte och frågeställningar.....	10
2 Metod	11
2.1 Urval.....	11
2.3 Tillvägagångssätt.....	12
2.4 Etiska ställningstaganden	13
2.5 Reliabilitet och validitet	13
3. Resultat.....	14
3.1 Hur medvetna är gymnasielärare om sina rättigheter enligt lag gällande åtgärder som får vidtas om en elev stör studieron samt vad lärarens tillsynsplikt innebär?	15
3.2 Har lärarna varit utsatta för hot och/eller våld samt hur medvetna är de om var de ska vända sig om de känner sig kränkta av en elev?	18
3.3 Hur har lärarna fått informationen om sina rättigheter och åtgärder enligt skollagen och känner lärarna att de fått tillräcklig kunskap om skollagen under sin högskoleutbildning?	20
4. Analys och Diskussion	23
4.1 Lärarnas medvetenhet om skollagen och tillsynsplikt	23
4.2 Att hantera konfliktrelaterade situationer och kränkande behandling	25
4.3 Varifrån har lärarna fått sin kunskap om skollagen och kände de att de hade tillräckliga kunskaper vid avslutat utbildning?.....	26
4.4 Metoddiskussion.....	28
4.5 Vidare forskning.....	29
4.6 Slutsats	29
Käll- och litteraturförteckning.....	30

Bilaga 1 Käll- och litteratursökning

Bilaga 2 Intervjuguide

1 Inledning

Lärarprofessionen är het i många debatter idag och det diskuteras allt ifrån löner till yrkets status. Vad behöver göras för att yrket ska få tillbaka en naturlig status från såväl elever, föräldrar och samhället? Varför verkar lärare oroa sig mer för risken att hamna i en konflikt med en elev samt över hur de får agera i en sådan situation, än för det mest centrala i yrket: att lära ut. Idéerna till denna uppsats växte fram ur en osäkerhet om juridiska frågor eftersom det saknats under lärarutbildningen. Kanske är juridik inte något som ska behövas i en lärarutbildning, samtidigt har upplevelser från verksamhetsförlagd utbildning (VFU) bidragit till erfarenheter om att det verkar behövas för att klara av att arbeta i den svenska skolan idag, år 2014.

Det valda problemområdet behandlar lärares medvetenhet om deras rättigheter enligt lag. Vad får läraren göra och inte göra i sin yrkesroll? Känner lärarna själva att de vet hur de kan och får agera i olika situationer där det uppstår en konflikt med en elev?

Något vi som lärarstudenter sista terminen på vår utbildning saknar är diskussioner om vad lärare har för rättigheter enligt lag vad gäller ordningsregler i skolan. Diskussionerna som uppstått under utbildningen har främst berört vad lärare *inte* får göra, då det kan mottas som kränkande behandling från elevens sida. Något som det även har talats mycket om är lärarnas skyldigheter, men vilka rättigheter har lärarna? Detta har väckt ett intresse till fördjupning i området då vi anser att lärare behöver känna sig bekväma i situationer där de behöver sätta gränser för elever som betar sig på ett oacceptabelt vis. Vid osäkerhet finns det, enligt egna upplevelser, en risk att en lärare istället avstår tillrättavisning av rädsla för att anklagas för kränkande behandling mot- eller i värsta fall misshandel av en elev. Det skulle även kunna leda till att läraren blir den som utsätts för kränkande behandling då eleven kan ta kontroll över situationen. Vet läraren om sina rättigheter ökar förhoppningsvis säkerheten vid en situation då läraren vid senare tillfälle kan argumentera för sitt agerande i den givna situationen. Förhoppningsvis leder det till en tryggare yrkesroll.

En annan undran som finns är varifrån de yrkesverksamma lärarna fått sina kunskaper som berör skoljuridik. Känner de att de fått med sig tillräckliga kunskaper från utbildningen eller är de tvungna att ta reda på det på egen hand när de kommer ut i arbetslivet?

1.2 Bakgrund

Det finns åtskilliga lagar och förordningar att förhålla sig till som lärare. Denna uppsats behandlar skollagen (2010:800), Arbetsmiljöverkets författningssamling (AFS 1993:2) och Brottsbalken (1962:700). Det är dessa som funnits intressanta utifrån studiens syfte och relevans till lärarprofessionen och återfinns i uppsatsens teoretiska ramverk, se kapitel 1.3.

Hur en lärare får agera i olika situationer som kan uppstå med en elev står i skollagen (2010:800) kapitel 5, 5§, som behandlar trygghet och studiero. Det är upp till rektor på varje skolenhet att besluta om ordningsregler som ska följas. Ordningsreglerna ska arbetas fram med elevernas medverkan och om dessa inte följs har både lärare och rektor befogenhet att vidta omedelbara och tillfälliga åtgärder som är; utvisning, kvarsittning, tillfällig omplacering, tillfällig placering vid annan skolenhet, avstängning och omhändertagande av föremål. (Skollagen 2010:800, 5 kap, 6 §) Dessa åtgärder får vidtas *endast om de står i rimlig proportion till sitt syfte och övriga omständigheter* (Skollagen 2010:800, 5 kap, 6 §), vilket är tolkningsbart och relativt från lärare till lärare. Vem har rätt att bestämma om exempelvis en elevs mobilanvändning stör studieron? Är det eleven själv, som fokuserar på mobilen istället för undervisningen? Övriga elever som kanske inte märker av klasskompisens mobilanvändning? Eller läraren som kan bli distraherad i sin undervisning eller välja att ignorera händelsen? Beroende på vilket perspektiv situationen ovan betraktas från, störs studieron för någon, framförallt för eleven som använder mobiltelefonen och därmed inte fokuserar på undervisningen. Vet lärare hur de får agera om eleven i exemplet, efter tillrättavisning, vägrar att lägga ifrån sig mobiltelefonen?

Den ovan nämnda situationen har en av oss mött på en idrottslektion under en VFU och som lärarstudent är det inte lätt att sätta gränser när eleverna är ”till låns”. Situationen kändes hotfull då eleven inte ville lägga ifrån sig mobiltelefonen trots flertalet tillrättavisningar och av rädsla att hamna i en olustig situation fick en kompromiss göras till elevens fördel men inte till respekt för övriga elever. Denna situation bidrog inte till att känna sig respekterad i lärarrollen samt upplyste om bristen på kunskap om hur det är tillåtet att agera, både som lärarstudent och i framtiden som ordinarie lärare.

Alf Johansson (Skolvärlden 2013) är jurist på Skolinspektionen och hävdar att det sedan införandet av nya skollagen (2010:800) 2011 tillkommit fler och tydligare bestämmelser när det kommer till ordningsregler. Bland annat finns det nu utrymme i lagen för lärare att gå emellan om två elever slåss, vilket tidigare har varit oreglerat i lagen. Det har lett till att många lärare inte har vetat vad de får göra i en sådan situation, då många varit osäkra om de får ta

fysiskt i eleverna. I nya skollagen är det även tydligare regler om vad som gäller vid utvisning av elev från klassrummet; läraren får utvisa en elev ur klassrummet men bara under resterande lektionstid. Om eleven dock vägrar att lämna klassrummet kan man som lärare inte använda sig av våld. Detta gäller även vid omhändertagande av till exempel mobiltelefoner, lärare får uppmana elever att lägga ifrån sig mobilen men inte ta den med våld eller slita den ifrån någon. (Skolvärlden 2013) Våren 2010 påbörjade Skolverkets arbete med att implementera skollagen och de nya reformerna i svensk skola. Skolverket (2010) menar att den nya och mer moderna skollagen (2010:800) är tydligare och mer anpassad för den målstyrda skolan. Uppsatsförfattarnas upplevelse är dock att det fortfarande är svårt att utläsa i lagen **hur** och **när** åtgärderna får vidtas. För denna information har Skolverkets (2013) *Juridisk vägledning* varit till mer hjälp där lagarna förklaras mer utförligt.

Marcus Samuelsson (2014) som forskar inom fostran, disciplin och ledarskap skriver om lärares ingripandebenägenhet. Detta begrepp kommer ursprungligen från Stockholmsområdet på 1950-talet då lärare upplevde problem med skolans uppfostringsuppdrag och disciplin. Begreppet kan förklaras genom hur stor benägenhet lärare har att ingripa i situationer där det krävs. Samuelsson har under senare år fört diskussioner med lärare om deras tankar kring när, hur och om de ska ingripa i specifika situationer. Det som de flesta lärare återkom till var olika risker som finns eller upplevts inom yrket. Idag är ingripandebenägenhet av högsta relevans i och med den nya skollagen där lärare förväntas gripa in för att tillgodose ordning i klassrummet i och med **tillsynsplikten**. Den innebär att skolväsendet ansvarar för elevernas trygghet och hälsa under hela skoldagen. (Lärarnas Riksförbund 2013)

1.2.1 Begrepp

Skolan ska arbeta för att motverka diskriminering och kränkande behandling och det är lärarens plikt att följa dessa riktlinjer. Bland annat står följande i gymnasieskolans läroplan:

Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.
(Skolverket 2011a, s. 5)

För att reda ut skillnaden på begreppen **kränkande behandling**, som kommer att återkomma i uppsatsen, samt **diskriminering** och **mobbning** som kan vara svåra att skilja åt, följer därför ett klagörande av dem. **Konflikt** är ett annat centralt begrepp i uppsatsen.

- **Kränkande behandling** eller **kränkning**, definieras i Nationalencyklopedin (NE) som *att behandla någon nedsättande genom att angripa den personliga hedern via ord eller handling* (NE 2000-c).
- **Diskriminering** innebär istället särbehandling på grund av exempelvis hudfärg, sexuell läggning eller kön (NE 2000-a).
- **Mobbning** (NE 2000-d) är när någon kontinuerligt utsätts för fysiskt eller psykiskt våld, direkt eller indirekt, från en eller flera individer.
- **Konflikt** definieras enligt NE (2000-b) som ett problem eller en tvist som måste lösas.

1.3 Teoretiskt ramverk

Här presenteras de lagar, förordningar och begrepp som är av vikt i läraryrket gällande tillrättavisning och konflikter med elever. Till att börja med följer några av **åtgärderna** som en lärare har rätt att vidta enligt skollagen (2010:800) efter tillrättavisning av en elev som uppvisar olämpligt beteende:

Ordningsregler

5 § Ordningsregler ska finnas för varje skolenhet. De ska utarbetas under medverkan av eleverna och följas upp på varje skolenhet. Rektorn beslutar om ordningsregler. Denna paragraf gäller inte för kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare

Disciplinära och andra särskilda åtgärder

Allmänna befogenheter för rektor och lärare

6 § Rektor eller en lärare får vidta de omedelbara och tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs ordningsstörande uppträdande. Enligt de förutsättningar som följer av 7-23 § får det beslutas om utvisning, kvarsittning, tillfällig omplacering, tillfällig placering vid en annan skolenhet, avstängning och omhändertagande av föremål.

Utvisning ur undervisningslokalen

7 § I grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan får en lärare visa ut en elev från undervisningslokalen för högst återstoden av ett undervisningspass, om

1. eleven stör undervisningen eller på annat sätt uppträder olämpligt, och
2. eleven inte har ändrat sitt uppförande efter uppmaning från läraren.

Kvarsittning

8 § Under samma förutsättningar som i 7 § får en lärare eller rektor i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan besluta att en elev ska stanna kvar i skolan under uppsikt högst en timme efter att skoldagens undervisning har avslutats eller innan sig i skolan högst en timme innan undervisningen börjar.

Avstängning i de frivilliga skolformerna

17 § I gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare får huvudmannen besluta att helt eller delvis stänga av en elev om

1. eleven med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid bedömningen av elevens måluppfyllelse och kunskaper,
2. eleven stör eller hindrar utbildningens bedrivande,
3. eleven utsätter någon annan elev eller av utbildningen berörd person för kränkande behandling, eller
4. elevens uppförande på annat sätt inverkar negativt på övriga elevers trygghet och studiero. Huvudmannen får besluta att ett beslut om avstängning ska gälla omedelbart.

Omhändertagande av föremål

22 § Rektor eller en lärare får från en elev omhänderta föremål som används på ett sätt som är störande för utbildningen eller som kan utgöra en fara för säkerheten i denna. Rektor får inte uppdraga åt någon annan att fatta beslut enligt första stycket. Denna paragraf gäller inte för kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare.

(Skollagen 2010:800, 5 kap.)

Dessa åtgärder får endast vidtas i rimlig proportion till den givna situationen. Det är alltså viktigt som lärare att kunna avväga situationen och veta vad varje åtgärd innebär. I avsnittet Trygghet och Studiero i *Juridisk vägledning* (Skolverket 2013), förtydligas även de olika paragraferna vilket är av vikt för denna uppsats. Bland annat står det att: *Gymnasieskolan är en frivillig skolform, men när eleven väl går där måste hon eller han följa bestämmelserna.* (ibid. s. 2). Med detta menas att då eleven väl går på gymnasiet gäller alla de åtgärder som finns enligt lag (2010:800). Lärare och rektor har alltså befogenhet att på gymnasiet besluta om bland annat kvarsittning för en elev och har då juridisk rätt att, precis som på grundskolan, hålla kvar en elev en timme efter avslutad skoldag, alternativt beordra denne till skolan en timme innan påbörjad skoldag. (Skolverket 2013, s. 2)

Tillsynsplikten är även av vikt men är dock inte specificerad enligt lag sedan många år tillbaka och togs bort ur skolförordningen år 1990 (Skoog 2008, s. 20). Idag får tillsynsplikten utläsas genom att exempelvis en lärare ska motverka kränkande behandling och mobbning (Skollagen 2010:800, 1 kap. 2 §). Det går även att utläsa detta via de ordningsregler som ska finnas utarbetade på varje skola för att lärare ska kunna upprätthålla trygghet och studiero för alla elever (Skollagen 5 kap. 5 §.) Tillsynsplikten innebär även att läraren efter en utvisning har skyldighet att ha uppsikt över eleven även utanför klassrummet (Skoog 2008, s. 20). Dock avtar tillsynsansvaret med elevernas ålder och mognad men ett grundläggande ansvar fortskrider till och med gymnasiet (Ernfors 2010b).

För att lärare ska känna sig trygga på sin arbetsplats går de under Arbetsmiljölagens bestämmelser. Enligt Arbetsmiljöverkets författningssamling (AFS 1993:2) är arbetsgivare skyldiga att analysera om det finns risk för hot mot sina anställda i deras arbetssituation samt tillhandahålla åtgärder som skall vidtas om en våldsam situation uppstår. Det är även arbetsgivarens uppgift att se till att förebyggande arbete mot våld och hot sker kontinuerlig så långt det är möjligt. Arbetstagare som arbetar på en arbetsplats där det finns risk för våld och hot har rätt till handledning och utbildning för att kunna utföra sitt arbete på ett tryggt sätt. (AFS 1993:2 1-5 §)

Om en lärare behöver ingripa med våld finns det stöd i Nödvärnsrätten (Brottsbalken 1962:700) som ger alla individer rätt att förhindra våld av brottslig karaktär, både mot sig själv och andra, däremot får inte mer våld än nödvändigt användas.

1.4 Existerande forskning

1.4.1 Lärarnas rättigheter?

En undersökning som Lärarförbundet (2005) gjorde, visade att 17 procent av lärarna inte hade klart för sig vilka åtgärder de har rätt att vidta för att lösa konflikter med elever. 59 procent har också befunnit sig i en situation där de inte visste hur de fick agera. I undersökningen var gymnasieskolans lärare mest osäkra. Studien visar även att en klar majoritet tycker att konflikthantering bör vara en obligatorisk del i lärarutbildningen. Vidare var 87 procent av lärarna osäkra över hur de får agera om en elev använder mobiltelefoner som stör undervisningen på lektionstid. På frågan om skolan har ordningsregler för att upprätthålla studiero svarar 38 procent av lärarna att det saknas och nio procent att de inte vet om det finns överhuvudtaget. En klar majoritet av lärarna i studien är överens om att det behövs ytterligare redskap för att kunna skapa ordning i skolan i allmänhet. (ibid.) Lagerlöf (2012) hävdar att det inte finns några särskilda regler för lärarna som definierar vad de får och inte får göra mot en elev, däremot finns det två skillnader mellan läraryrket och andra yrken där det ena är tillsynsplikten. Den tillåter lärare att, vid behov, korsa gränsen och utöva våld som inte skulle accepteras i andra yrken. Beroendeställningen eleven har till sin lärare är den andra, som kan göra att våld i dessa fall kan uppfattas som mer allvarligt i och med lärares maktposition. (ibid.)

Enligt Karin Ernfors (2010a; 2010b) som är förbundsjurist på Lärarförbundet har Högsta Domstolen (HD) i ett rättsfall menat att *det får förutsättas att en lärare vid utövning av sin tillsynsplikt inte kan vara avskuren från varje möjlighet till kroppsligt ingrepp mot en elev även då det inte är fråga om en nödvärns- eller nödsituation* (ibid.). HD hävdade även att det varken i skollagen eller i någon annan lag fanns stöd för att lärare får använda våld. Dock har lärare med tanke på sin tillsynsplikt inte bara rätt till-, utan även en skyldighet, att ingripa för att skydda elever, både från sig själva och andra elever. Situationen bedöms i relation till tillsynsplikten och själva ingripandet. HD menar att det inte går att avråda lärare från att ha fysisk kontakt med elever i rädsla för att bli uppsagd, då tillsynsplikten i vissa fall kräver att fysisk kraft behövs. När det kommer till ordningsregler bör lärare kunna undvika fysisk kontakt med eleverna. På skolor ska det finnas regler för att upprätthålla ordning, till exempel när en elev utvisas från klassrummet eller när en elev efter flera tillsägelser ändå fortsätter störa undervisningen. (ibid.) Dock visar en undersökning gjord av Lärarnas Riksförbund (2014) att 15 procent av de tillfrågade lärarna saknar trivselregler på sin skola. Lärarnas Riksförbund (LR) menar därmed att skolor måste bli bättre på att följa skollagens bestämmelser om trygghet och

studiero. Studien visar att var sjätte lärare i gymnasiet hävdar att de inte har stöd ifrån ledningen i frågor om studiero i klassrummet. En stor del av gymnasielärarna känner inte heller att de har stöd av elevernas föräldrar i frågan om att skapa studiero. Lärarnas Riksförbund vill därför att Skolinspektionen ska fokusera mer på trygghet och studiero för att få ordning på Sveriges skola och därmed höja kunskapsresultatet i och med att lärarna då får vara lärare istället för ordningspolis. De vill även att skollagens bestämmelser ska efterlevas bättre genom gemensamma ordningsregler på varje skola och att konsekvenser av överträdelser är tydliga och legitima. Skolorna måste också bli tydligare med att klargöra vilka åtgärder lärarna har stöd för i skollagen. (ibid.) Ernfors (2010b) menar vidare att lärarna måste ha kunskap att hantera en akut situation, vilket kan vara det som avgör om situationen hanteras på rätt sätt. Vidare gäller tillsynsansvaret, enligt Justitieombudsmannen (JO), en tid både innan och efter den schemabundna skoltiden. Under denna tid ska eleverna få den tillsyn de behöver för att känna sig trygga och säkra i skolan. (ibid.)

Piispanen (2012) tar upp två fall där lärare på grund av tillsynsplikten riskerade att gå miste om kränkingsersättning. I det ena fallet har en lärare interagerat med en elev och då blivit misshandlad. Tingsrätten hävdade då att lärare skall ha beredskap på en del våld och hot i och med tillsynsplikten. Domen överklagades dock och eleven blev, tillsammans med vårdnadshavare, ersättningsskyldig. I det andra fallet har en lärare blivit knuffad vid en tillrättavisning av en elev som betett sig illa. Även då skedde diskussionen om läraren skulle få kränkingsersättning eller om denne borde tåla en del våld mot sin person. Hovrätten beslutade dock att läraryrket inte kan liknas med polis- eller väktaryrket (där våld och hot ofta ingår i det vardagliga arbetet) och även denna lärare fick ersättning. (ibid.)

1.4.2 Lärarnas utsatthet

Kränkande behandling och mobbning mellan elever, samt elever som blir utsatta av lärare är ett omtalat och allmänt känt ämne. Det är däremot inte lika vanligt att diskutera om lärare som blir kränkta av elever. I en engelsk studie (Pervin & Turner 1998) visade det sig att 91 procent av lärarna någon gång har utsatts för mobbning av elever i någon form, där verbala angrepp är vanligast tillsammans med att förfrågningar eller tillsägelser från läraren ignoreras av elever. Nästan hälften av lärarna som deltog i studien påstår att mobbningen de utsatts för skapade oro som påverkar deras läraruppdrag på så vis att lärarna sänkte sina krav och förväntningar på eleverna som mobbar dem, vilket i sin tur även kan speglas på övriga elever. Flera av lärarna

hade även börjat ifrågasätta värdet i läraryrket vilket författarna menar kan bidra till att skolan förlorar många bra lärare. Detta lyfter författarna som ett viktigt argument för vidare forskning i frågan. Lärarna i denna studie känner inte heller något stöd från allmänheten eller föräldrar då dessa arenor inte ser lärarmobbning som ett problem, vilket författarna menar beror på att problemet inte är ordentligt kartlagt och undersökt. (ibid.) Tvärtemot detta visar Houghton, Merrett & Wheldalls (1988) studie där gymnasielärare fått svara på vad de upplever mest bekymmersamt i klassrummet att kategorin *Verbal abuse and Physical aggression* endast uppfyller en procent av de deltagandes svar. Enligt Arbetsmiljöverkets statistik från 2008 ökar dock hot- och våldsrelaterade anmälningar från lärare i Sverige, där hoten är från elev till lärare. Lärare i grundskolan anmäler oftare hot och våld än lärare i gymnasieskolan. Rapporten visar också på att manliga lärare är mer utsatta för våld och hot än kvinnliga lärare. (Arbetsmiljöverket, 2008)

1.4.3 Lärarnas kunskaper om skollagen

En amerikansk studie (Imber 2012) visar att lärare inte är tillräckligt medvetna om deras rättigheter och skyldigheter enligt skollagen. Lärarna har oftast fått information om skollagen från kollegor istället för att utbildas inom området i deras lärarutbildning. Detta leder enligt författaren till myter om rättigheter och skyldigheter för lärare eftersom kollegorna inte heller innehar den kunskapen (ibid). En annan amerikansk studie, genomförd av Schimmel & Militello (2007), har visat att en stor majoritet av lärarna har liten eller ingen kunskap om sina lagliga rättigheter. Över 75 procent av lärarna hade inte gått någon kurs i skoljuridik och över 50 procent var oinformerade eller felinformerade om lärar- och elevrättigheter. En majoritet av lärarna påpekade även att deras största informationskälla om skollagen kommer från andra lärare. Ett flertal av lärarna uppgav att de fått information om lagliga rättigheter från skoladministrationen (45 procent) tillsammans med fortbildning via arbetet (41 procent). Över 85 procent av lärarna indikerar att de inte genomgått någon kurs som behandlar skolans lagar under deras lärarutbildning. En stor majoritet av de medverkande i denna studie menar även att de skulle vilja lära sig mer om skollagen. (ibid.) Detta tillsammans med att väldigt få lärarutbildningar ens erbjuder kurser inom skoljuridik delar vår uppfattning om att det finns en lucka att fylla i lärarutbildningen.

Ovan nämnda studier bekräftar att bristande kunskaper om skollagen inte bara är ett problem som finns bland Sveriges lärare utan är även vanligt förekommande internationellt. De visar

även att kränkningar och våld mot lärare verkligen förekommer och att lärarna som vuxna individer måste kunna bemöta detta på rätt sätt utifrån skollagen. Skolans värdegrund och uppdrag syftar till att eleverna ska lära sig om världen för att kunna fungera i samhället, att alla människor är lika mycket värda och att de ska respektera sina medmänniskor. Denna ömsesidiga respekt borde finnas mellan såväl elever och lärare. (Skolverket 2011a, s. 2)

1.5 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka om gymnasielärare är medvetna om sina rättigheter vad gäller åtgärder som får vidtas enligt skollagen (2010:800) från 2011. Den syftar även till att undersöka var lärarna fått information om skollagen från.

1. Hur medvetna är gymnasielärare om sina rättigheter enligt lag gällande åtgärder som får vidtas om en elev stör studieron samt vad lärarens tillsynsplikt innebär?
2. Har lärarna varit utsatta för hot och/eller våld samt hur medvetna är de om var de ska vända sig om de känner sig kränkta av en elev?
3. Hur har lärarna fått information om sina rättigheter och åtgärder enligt skollagen och känner lärarna att de fått tillräcklig kunskap om skollagen under sin högskoleutbildning?

2 Metod

För att undersöka lärarnas medvetenhet om sina rättigheter utifrån skollagen valdes en halvstrukturerad intervju som metod, vilket betyder att frågorna är bestämda i förväg och öppna för att möjliggöra en naturlig diskussion. (Gillham 2008) Detta för att lärarnas medvetenhet skulle mätas då känslor och tankar är något som är svårt att mäta i en enkätundersökning. Samma frågor ställdes till alla respondenter, men frågorna ändrades vid behov för att kunna hålla ämnesfokus och följdfrågor användes, så kallade sonderande frågor (ibid. s. 103).

Intervjuerna var standardiserade (Trost 1997), därför utfördes de efter en intervjuguide med 13 frågor, se bilaga 2, som ställdes av en och samma intervjuare för att ge lärarna samma förutsättningar att besvara frågorna och för att göra intervjuerna så likvärdiga som möjligt. Att ha en intervjuare minskar även risken för att respondenten ska känna sig utsatt, vilket kan bli fallet om det är två personer som intervjuar. (ibid. s. 19ff.) För att kunna analysera hur medvetna lärarna är om sina rättigheter enligt skollagen har flertalet juridiska dokument, som behandlats i det teoretiska ramverket, använts som analysverktyg.

2.1 Urval

Studien riktade sig till gymnasielärare, oberoende av undervisningsämne, för att det enligt en tidigare undersökning (Läraryrket 2005) visat att de är mest osäkra när det kommer till konflikthantering med elever. Känner lärare idag, cirka tio år efter att studien genomfördes, på samma sätt efter införandet av den nya skollagen (2010:800) år 2011? De kontaktade lärarna arbetar på tre olika skolor i Stockholm med närområde. Tre skolor valdes ut för att få ett större spann på studien och resultatet mer representativt. Den information som ges på en arbetsplats kan skilja sig från en annan men att aktuell teori fortfarande kan tillämpas (Gillham 2008, s. 69f.). Skolorna valdes genom tillgänglighetsurval (Hassmén & Hassmén 2008) via tidigare kontakter under utbildningen. Tre av lärarna arbetade på en friskola och tre arbetade på kommunalt styrda skolor. Urvalet är även till viss del ett snöbollsurval då lärarna som kontaktades gav förslag på fler undersökningsspersoner på samma arbetsplats. (ibid. s. 9) I studien deltog totalt sex gymnasielärare. Antalet lärare begränsades av de tidsramar som gavs för studien och för att materialet skulle vara hanterbart. Dessutom menar Trost (1997) på att några väl utförda intervjuer är mer värda än fler, mindre väl utförda (ibid s. 101ff.).

2.3 Tillvägagångssätt

Ett intresse för fördjupning av skollagen påbörjade processen med att läsa och hitta relevanta dokument inom området. Skollagens (2010:800) kapitel 5 som heter ”Trygghet och studiero” blev grunden i studien och det är efter detta som frågeställningar och intervjufrågor formats. Tidigare forskning började sökas och det upptäcktes snart att det inte fanns mycket skrivet om ämnet. Detta gav dock mersmak eftersom uppsatsförfattarna kände att det fanns ett behov av vidare studier kring lärares medvetenhet om sina rättigheter enligt skollagen.

Fyra lärare som kunde tänkas medverka i studien kontaktades via mail och endast ett bortfall förekom på grund av tidsbrist hos den tillfrågade. Dock gav dessa vidare kontakt med fler lärare till studien och totalt genomfördes sex intervjuer. Vidare påbörjades instudering av intervjumethodik för att öka beredskapen inför kommande intervjuer då båda uppsatsförfattarna hade liten erfarenhet inom kvalitativ forskning. Inspiration till frågorna i intervjuguiden hämtades från studien *Undersökning rörande konflikthantering och studiero i grundskolan respektive gymnasieskolan, mars-april 2005* (Läraryrket 2005).

En förpilotstudie genomfördes för att kontrollera frågornas relevans samt utformning och efter genomförandet formulerades frågorna om samt ordningsföljden reviderades för att uppfylla studiens syfte. Därefter genomfördes en pilotstudie med en yrkesverksam lärare för att testa den reviderade intervjuguiden i sin helhet samt tidsåtgången, därefter genomfördes inga ändringar. (Gillham 2008, s. 107ff.)

För att samla in data till studien spelades intervjuerna in via telefoner och raderades efter transkribering. Inspelning användes för att underlätta för den som intervjuade då denna kunde fokusera mer på respondenten vid genomförandet. (Gillham 2008, s. 185) Intervjuerna transkriberades (Hassmén & Hassmén 2008, s. 112) för att vidare kunna analysera dem. Som analysverktyg för att svara på första och till viss del andra frågeställningen användes en tematisk analys (ibid. s. 349) som utgår från lärarnas svar kopplat till studiens teoretiska ramverk. Utifrån det har tre kategorier arbetats fram som utgår från lärarnas medvetenhet om deras rättigheter enligt skollagen. Dessa har benämnts; **omedveten, något medveten och medveten.**

2.4 Etiska ställningstaganden

I studien har hänsyn tagits till Vetenskapsrådets (2002) fyra huvudkrav inom forskningsetik för skydd av individ. Under dessa huvudkrav infinner sig följande åtgärder; Lärare som deltog i studien blev informerade via mail om vad undersökningen syftade till, att den var frivillig, anonym och att de när som helst fick välja att avbryta intervjun. De informerades även om att materialet bara kommer att användas till denna uppsats. (ibid. s. 6ff.) Dessa krav har följts för att skapa trygghet och förtroende hos respondenterna.

2.5 Reliabilitet och validitet

För att möjliggöra att studien ska kunna reproduceras och stärka studiens reliabilitet (Eliasson 2006, s. 13) transkriberades intervjuerna. Det möjliggjorde bearbetningen av resultatet. Det är dock värt att nämna att författarnas egna tolkningar kan skilja sig från andra författares, vilket är svårt att frångå vid reproduktion av kvalitativa studier (Hassmén & Hassmén 2008). För att säkerställa att intervjuguiden skulle hjälpa till att samla in den information som söktes, genomfördes en förpilotstudie (med studenter) och en pilotundersökning (med en verksam lärare). Därefter bearbetades intervjuguiden av uppsatsförfattarna och handledare. En väl bearbetad intervjuguide stärker validitet och reliabilitet vilket underlättar vid reproduktion av studien. Däremot kan inte resultatet i denna studie generaliseras på alla Sveriges gymnasielärare då urvalet är för litet. Dock kan studien visa tendenser till vad lärarna tycker och tänker, samt påvisa behov av vidare studier inom området. Det är även svårt att fastställa stabiliteten av data i denna intervjustudie, då lärarnas kunskap om skollagen och erfarenheter kan se olika ut om några år jämfört med då studien genomfördes år 2014. En annan aspekt att ta hänsyn till är att lärarna gav olika uttömmande svar. Vissa hade lättare att uttrycka sig och gav mer information kring de frågor som ställdes medan andra pratade mindre. Det var svårare att tolka hur medvetna de lärare som gav mycket information verkligen var då det fanns mer information att bearbeta. Det påverkar möjligen studiens pålitlighet i och med att uppsatsförfattarnas subjektiva tolkning kan få större utrymme. (ibid. s. 136ff.)

3. Resultat

Lärarna som deltagit i studien har i resultatet numrerats från 1-6 efter intervjuordning. Detaljrikedomen i transkriberingen (Hassmén & Hassmén 2008, s. 112) har begränsats, talspråk har inte ändrats, detta för att påverka data så lite som möjligt. Däremot har eventuella pauser från respondenten märkts med (*paus*). Den tematiska analysen resulterade i dessa kategorier utifrån respondenternas svar kopplat till uppsatsens teoretiska ramverk och är;

- **Omedveten** – Läraren har dålig insyn i vad denne får göra enligt lag och kan inte förklara vad tillsynsplikt innebär samt vet inte vilka åtgärder som får vidtas om en elev stör studieron.
- **Något medveten** – Läraren är inne på rätt spår men är osäker om ovanstående kriterier och uttrycker sig i termer som *jag tror, min gissning är...* och *jag är osäker*. Dessa stämmer i stort med vad som uttrycks enligt lag.
- **Medveten** – Läraren svarar säkert på vilka åtgärder denne kan tillämpa samt är säker på vad tillsynsplikten innebär.

Dessa kategorier har använts för att svara på frågeställning ett och till viss del frågeställning två. På frågeställning tre och fyra har respondenternas svar verkat som underlag för resultatet. Vidare följer en kort presentation av de medverkande lärarna;

Lärare 1 har varit verksam lärare i 40 år, undervisar idag i idrott och hälsa på en kommunal gymnasieskola och har arbetat med barn från sju års ålder upp till gymnasieålder.

Lärare 2 har arbetat som lärare i 11 år, undervisar i samhällskunskap, filosofi och historia på en gymnasial friskola. Denna lärare har arbetat med barn från sex års ålder och uppåt samt haft studiecirklar för pensionärer.

Lärare 3 undervisar på gymnasiet i religion, samhällskunskap och sociologi på en friskola. Har varit verksam lärare i tio år och arbetat på högstadiet och gymnasiet.

Lärare 4 började arbeta som lärare för sex år sedan. Idag undervisar läraren i engelska på en friskola (har även behörighet för historia). Läraren har arbetat mest på gymnasiet men även på högstadiet.

Lärare 5 har varit verksam lärare i idrott och hälsa i 34 år och har arbetat med allt från lågstadie barn till gymnasieungdomar. Läraren har alltid arbetat i kommunal skola.

Lärare 6 avslutade sin utbildning 2006 och undervisar i idrott och hälsa i en kommunal gymnasieskola. Läraren har endast arbetat på gymnasiet.

3.1 Hur medvetna är gymnasielärare om sina rättigheter enligt lag gällande åtgärder som får vidtas om en elev stör studieron samt vad lärarens tillsynsplikt innebär?

Gemensamt för alla respondenter var att de inte kände sig säkra på vad deras rättigheter som lärare är enligt lag. Däremot varierade den faktiska kunskapen om vilka åtgärder som får vidtas vid konflikter med elever, gentemot hur säkra de kände sig i frågan. Lärarna hamnar dock under kategorierna **omedveten** eller **något medveten**, då ingen av dem är helt säkra på de åtgärder som finns. Två av lärarna, Lärare 1 och 4, hamnar under kategorin **omedveten** och svarade osäkert på hur de olika åtgärderna kan tillämpas:

Hur Lärare 4 tänker kring avstängning av elev och vad vederbörande uppfattar att lagen säger om det: *Det beror på, oftast tycker jag inte det är bra men om det är farligt för eleverna eller skolan så kan det vara ett beslut som måste tas[...]*Ingen aning, det har hänt så därför måste det vara lagligt...

Resterande fyra lärare var **något medvetna** vad gällde åtgärder vid tillrättavisande av elever:

Lärare 2 om hur den tänker kring utvisning av elever ur klassrummet: *... jag skulle nog säga att de där ligger... min gissning är att jag ligger inom rätt för skollagen för man har ju rätt att avskilja en elev som stör undervisningen, ungefär.* På samma fråga svarar Lärare 3: *Det handlar ju om prat eller störande beteende på lektioner. Man pratar i mobiltelefoner eller man är som ett störande moment. Om det skulle gälla andra frågor, exempelvis om det blir fara för andra elever osv skulle jag inte tveka att köra ut eleven. Och då tror jag att vi har rätt att göra det också! Då går väl den där nödvärnsrätten in eller något sånt, den situationen har jag inte befunnit mig i än så länge.*

Mobilanvändning är något alla intervjuade lärare nämner men de flesta är osäkra på om de får ta dem från eleven. Detta säger Lärare 2 om omhändertagande av föremål: *[...] vi har egentligen inte rätt att ta och hålla en mobiltelefon om det inte är så att det är en väldigt akut situation där man, ja vad vet jag, man kan ju tänka sig alla möjliga konstiga situationer. Om någon använder mobiltelefonen som ett tillhugge, då säger nödvärnsrätten att jag har rätt att avkapacitera en sån person och ta... men handlar det om att nån elev sitter med mobilen på lektionen och bara kollar runt då har jag egentligen inte... tror jag, något stöd i skollagen för att ta den.*

Lärare 3 menar också att: *vi får omhänderta mobiler men jag är osäker på om det bara är i grundskolan eller om det gäller gymnasiet också. Jag tror att det är lite grann en gråzon, jag tror inte vi egentligen har rätt att beslagta mobiltelefoner, det tror jag inte, men samtidigt är jag osäker.*

Däremot menar Lärare 5 att: *[...] vårt största problem är mobiler hit och dit. Och det kan man ju, nu de sista åren har vi ju fått klart för oss att vi får omhänderta... alltså du får ta en mobil, vad jag förstår, från en elev. Så har jag i alla fall tolkat det, om den stör undervisningen. Men jag tror inte du får... du får väl lämna tillbaks den efter lektionen. Jag tror inte du får ta in den under en hel dag.*

Kvarsittning var en åtgärd som ingen av respondenterna använde själva och det förekom inte heller på någon av de skolor som de arbetade på. Det verkar i vissa fall vara för att lärarna helt enkelt inte är medvetna om att de har rätt att vidta åtgärden;

Lärare 6: *jag personligen hade liksom, kan tycka att det borde finnas, alltså borde få förekomma.*

Lärare 2: *... det finns ju inget rättsligt stöd för att hålla kvar elever åtminstone inte myndiga elever som jag förstår det...*

Lärare 5: *Äh, de e en gammal straffmetod jag vet inte, men jag tycker att det kan ha nån funktion på de lägre stadierna. [...] Det ska ju va i så fall att det blir kännbart att man har gjort nått fel och du kan få sitta kvar och jobba med nått som du inte har hunnit med [...] då*

måste du meddela föräldrar och då kommer de hem senare och de kanske har nått speciellt med hämtning och lämning och det kan bli lite av ett organisatoriskt problem...

De intervjuade lärarna hade olika uppfattning om vad lärarens tillsynsplikt innebar, där några hade bra kunskap medan andra knappt kände till ordet.

Lärare 1: *Ingen aning men tillsynsplikt är väl att jag, jag ehm... alltså jag är närvarande på lektionerna är det främsta.*

Lärare 2: *Njae, jag tror att jag kan ha en gissning... men ja, tillsynsplikt, ja men det handlar väl, jag gissar att det handlar om att man har... ansvar för att det inte begås några oegentligheter under den tid man har lektion med eleverna[...]*

Lärare 3: *Ja det kan jag svara på. Tillsynsplikten innebär ju att vi måste hålla uppsikt över våra elever, vi får egentligen inte skicka ut dem, nu kan det vara skillnad på grundskolan i princip, där får vi inte skicka ut dem i korridoren utan måste ha dom under tillsyn i princip jämt. På gymnasiet är jag osäker på vad som gäller, jag tror inte att vi behöver ha samma tillsynsplikt men jag skulle tro att det inte är riktigt samma, men jag tror att den är ganska skarp fortfarande.*

Lärare 4: *Tillsynsplikt... Nej faktiskt inte. Det är ett ord som jag inte känner igen...*

Lärare 5: *Ja... kanske lite grann, men det har nog mer att göra med att jag har jobbat lite fackligt. För där har vi pratat mycket att man är ju, framför allt för de yngre barnen, jag vet inte riktigt vart gränsen går för yngre barn, men framför allt låg- mellanstadiet så har läraren en helt annan tillsynsplikt än vad vi har i gymnasiet. För att då har man ju tillsyn även, man kan ju till exempel inte skicka ut elever i korridoren eller ut från lektionen därför att man har en tillsynsplikt hela dagen och jag vet inte hur långt det där sträcker sig. Läraren lyfte även en intressant aspekt av tillämpningen av tillsynsplikten: Sen är det speciellt för oss på idrotten. För då när jag på facket... där när vi pratade om det här, hade vi en facklig företrädare och då började han prata orientering och han menade på att när vi va, med dom yngre barnen framför allt, ute i skogen så va man ju tvungen att veta vart alla barnen va. Då kände ja bara så här "men gud"... vi som skickar ut dom på banor... vi vet ju inte vara med alla elever var dom är! Vi måste ju kunna skicka dom på ett... närområde i en skolsituation! Och då menade han på att man egentligen gjorde fel och att man måste va så att man hade tillsyn var alla va. Väldigt intressant diskussion.*

Lärare 6: *(Lång paus) ja alltså... jag har ju en uppfattning men om den är rätt...[...]*min uppfattning är att tillsynsplikt upp till och med gymnasiet så har man hundra procent tillsynsplikt då får jag liksom inte, till exempel om en elev missköter sig så får man inte ta ut den ur klassrummet, att den får gå ut, man har hundra procent tillsyn. Men när de kommer över gymnasiet så kan man låta en elev lämna lokalen om den inte sköter sig eller liksom... det är ju frivilligt, och sköter man inte det som sägs och liksom det som, regler som gäller och man har fått en varning och får lämna lektionen så har inte jag tillsynsplikt.

3.2 Har lärarna varit utsatta för hot och/eller våld samt hur medvetna är de om var de ska vända sig om de känner sig kränkta av en elev?

Det framkom att fem av sex lärare har blivit utsatta för någon form av verbala angrepp eller befunnit sig i en obehaglig situation. Lärare 6 har varit med om att fotbollsturnering på skoltid urartat: *Jag har varit med om att det var fullt slagsmål, de invaderade planen och kniv kom fram och började viftas med.* Lärare 1 berättar om hur den blev slagen då hen skulle gå emellan när en elev flög på en annan och Lärare 2 nämner att den aldrig varit med om fysiskt våld men att hot om våld har förekommit. Lärare 5 berättar att: *... verbalt hotad har jag ju blivit några gånger...* och tar upp ett exempel då eleven hotat med att vänta på vederbörande på parkeringen vid skoldagens slut.

Vidare var de flesta lärarna **medvetna** om var de skulle vända sig om de känner sig kränkta av en elev eller om det uppstod någon konflikt. Däremot nämner ingen av respondenterna vilket stöd de har rätt till om de skulle hamna i en sådan situation. Majoriteten av dem vänder sig till rektor eller skyddsombud på skolan:

Lärare 1: *Om jag utsätts för det här, i första hand, om jag känner det är jättejobbigt går jag nog direkt till min rektor, om det är övermäktigt, men känner jag att det finns ett material som kan diskuteras går jag nog till kurator.*

Lärare 2: *Ja, jo men det är väl till rektor och egentligen polisanmälan då som gäller... tänker jag mig. I första hand.*

Lärare 3: *Ja till mig som skyddsombud, men då går jag till den andra fackliga parten och upprättar någon slags anmälan kring det hela.*

De tre lärarna som arbetade på kommunala skolor hade mer tydliga rutiner för kritiska situationer. Däremot påpekade de tre lärarna som arbetade på samma friskola att de inte hade några speciella rutiner eller handlingsplaner vid våldsrelaterade akuta situationer:

Lärare 2: *Nej den här typen av våldsrelaterade problem. Det har vi ingen handlingsplan för.*

Lärare 3: *Nej vi har inge rutiner utan får försöka liksom jobba från fall till fall. [...]... det borde vi egentligen ha rutiner för hur vi ska agera men det normala, vi har inga rutiner utan den vanliga ordningen är att läraren kommer till mig (läraren är skyddsombud på skolan) och så brukar vi skriva en incidentrapport eller något sådant.*

Lärare 4: *Rutiner vet jag inte, men rutiner ... vi har pratat om i laget att vi inte ska hålla något inne. Vi ska direkt berätta för lagledaren eller andra kollegor...*

Två lärare verkade dock veta hur de skulle gå tillväga vid en kritisk situation:

Lärare 6: *Om det urartar i en konflikt till exempel så om en elev... Om eleven inte vill lämna lektionssalen som det oftast är, om man misskött sig så får man inte vara kvar... om den varit hotfull mot mig eller så om eleven inte lyssnar på det då är det våra interna regler att vi avbryter lektionen och tar ut eleverna och tar det därifrån och då kontaktas närmsta chef och sen kommer de och försöker lösa situationen på plats, om det inte går får de kontakta polisen och då får dem komma och ingripa om det skulle gå så långt.*

Lärare 5: *Ja det tror jag väl att jag, eller vet jag - vet jag inte, men jag skulle ju gå direkt till min biträdande rektor absolut. Och sen så får väl skolledningen ta och... jag skulle ju vända mig till facket också så klart! Vi har ett skyddsombud som är rätt bra här. Och det tror jag att de flesta vet att de kan vända sig till skyddsombudet.*

3.3 Hur har lärarna fått informationen om sina rättigheter och åtgärder enligt skollagen och känner lärarna att de fått tillräcklig kunskap om skollagen under sin högskoleutbildning?

Ingen av respondenterna uppger att de fått information om skollagen under sin lärarutbildning. De arenor lärarna nämner som gett dem information och kunskap om skollagen är kollegor, skolledning, övrig personal på skolan (exempelvis kurator), massmedia, facket, självständig sökning och erfarenhet i arbetslivet; där situationer tvingat lärarna att sätta sig in i vilka lagar som gäller.

Lärare 1: *Dels har vi fått information från skolledning, kurator och studievägledare[...]... så har man ju lärt sig av livet så att säga...*

Lärare 2: *Det (kunskap om lagarna) sipprar ju igenom liksom, med jämna mellanrum när man har olika speciella elevärenden och sådär.*

Lärare 3: *... vi får egentligen ingen information här på skolan heller angående våra rättigheter, det är mycket information kring elevers rättigheter men just våra rättigheter har... är försummade någonstans [...] Utan det jag lärt mig är för att man, nu har ju jag jobbat lite fackligt... man snappar upp under vägen - mer skriverier i tidningar om de här frågorna.*

Lärare 4:*[...] oftast om det är något problem så pratar man med någon kollega och de hänvisar vidare till rektorn. [...] eller facket, om man inte känner att det här är rätt så kan man gå till facket.*

Lärare 5: *Faktiskt mycket via facket. Och de är LR då som jag tillhör och har jobbat lite aktivt med också. Å en del via skolledning förstås när vi har haft såna dagar, man har pratat om lite policy vad gäller, ja de har mest vart såna här rena...eh...ja va ska vi säga...regler som de har från kommun och skolverket, asså när man får stänga av elever, sån här åtgärdstrappa som man säger, i vilken ordning vi ska göra saker, de har vi fått lite på fortbildningen [...] och det har väl vart på nyheter och sånt...*

Lärare 6: *Skolledning och facket, skolledning... och sen så är det ju, ja men det är ju facket och skolledningen.*

Fem av sex lärare tyckte inte att de hade tillräckliga kunskaper om skollagen efter avslutad lärarutbildning:

Lärare 1: *Nej*

Lärare 3: *Nej absolut inte.[...] ... nån slags skoljuridik var vi aldrig inne och pratade om...*

Lärare 4: *Nej när jag var färdig precis när de höll på att ändra... så man tog det seriöst men man visste att det skulle ändras snart. [...]Nje, jag kommer ihåg att läraren va lite... vi försökte ta det som vi trodde skulle vara kvar, de etiska och moraliska aspekterna. Men inget specifikt som jag kommer ihåg.*

Lärare 5: *Absolut inte! Nej det tycker jag inte!*

Lärare 6: *Det var ju inte mycket på utbildningen som gav mig en grund om vad jag fick göra och inte göra, det var det ju inte... det var ju liksom... Skolorna har, vår skola har liksom en policy, dokument där det står om skydd, incidenter och hur man ska gå tillväga, rent liksom vilken gång det har, var börjar man med instanser och vart man ska vända sig i tur och ordning...[...]sen när man är nyanställd är kanske inte det första man har tid eller ork med att sitta och läsa pärm till pärm om alla lagar och vad som gäller så det hade ju vart välkommen absolut.[...]*

Lärare 2 kände dock att vardagen i skolan fungerade med den kunskap den fått; *Nej det kan jag väl ... alltså ja, jo i någon mån för att klara vardagen kan man väl säga... så hade jag väl det. Sen kanske det berodde på att jag hade tur och att jag hamnade och jobbade i sånna skolor där det inte var så mycket problem och så. Jag kanske hade tänkt helt annorlunda om jag hade jobbat på en helt annan skola med väldigt jobbiga situationer. Jag har inget minne av att vi läste skollagen i nån större utsträckning under utbildningen.*

På frågan om lärarna hade förslag på några lagändringar i skollagen lyfte några av lärarna följande;

Lärare 2: *...jag nog verkligen vilja att man såg över möjligheten att ta ut vinst via skolverksamhet då. [...]så skulle man nog kunna tänka sig hårdare krav på lärartäthet, att*

skriva in det i skollagen. [...] Att på nått sätt juridiskt liksom stärk kvalitén på det sättet att man inte kan bedriva skola med alldeles för få lärare och alldeles för få resurser och ta ut massa vinst samtidigt. Vidare berättar läraren om sin upplevelse av att lärare överlag är ganska nervösa över att kliva in i akuta situationer då: ... liksom eleven har kanske inte tolkningsföreträde, men att det är lite obalans där på nått sätt.

Lärare 3: För mig så handlar det i grunden om det här med att vi kallar eleverna för kunder, det är det största problemet. För det gör på något sätt att eleverna får en ökad status i skolan och det är inte bara negativt[...] sen är det här med kundfokus, att kunden alltid har rätt vilket gör att vi faktiskt inte kan ställa de kraven vi skulle vilja på eleverna vad gäller sena ankomster, mobilanvändandet och så vidare. Någonstans handlar det om att pengarna ska in till skolan, vi ska betala löner och vi vill inte ha några uppsägningar. Läraren förespråkar vidare en attitydändring till bildning och respekt för skolan i stället för att exempelvis förbjuda mobiltelefoner. Hen menar att det idag blivit en obalans då elever kan använda lärarnas osäkerhet till sin fördel.

Lärare 5: Jaa, kanske nån tydligare matris eller liksom tågordning ... som höjer upp lärarens status lite mer. [...] men att det kanske kom från regering och riksdag och ner och det kanske är lika i kommunerna så att lärarna känner sig stärka då. [...] Ja nu borde absolut nått emot mobiltelefoner, jag vet inte vad man ska göra åt det. Nu håller vi ju i princip på att jobba på hur man kan använda mobilen i undervisningen och vi har ju sagt att ”mobilen ska inte va med på lektionerna om inte läraren säger så” men det är en väldigt luddig regel ju.

4. Analys och Diskussion

Syftet med studien är att undersöka om gymnasielärare är medvetna om sina rättigheter vad gäller åtgärder som får vidtas enligt skollagen (2010:800) från 2011. Den syftar även till att undersöka var lärarna fått information om skollagen från. Diskussionen är uppdelad i tre rubriker som skapats utifrån frågeställningarna.

4.1 Lärarnas medvetenhet om skollagen och tillsynsplikt

Enligt studiens resultat är lärarna inte medvetna fullt ut om sina rättigheter enligt skollagen (2010:800). I vissa frågor har de en gissning som i stort stämmer överens med lagen men vår upplevelse är att de fortfarande är väldigt osäkra över hur de faktiskt får agera, då lärarna kommer fram till sina slutsatser efter funderingar fram och tillbaka. I skollagen (2010:800) 5 kap. 22 §, som berör omhändertagande av föremål står det att en lärare kan ta föremål som stör undervisningen från en elev. På denna punkt var hälften av lärarna osäkra på om de faktiskt fick ta, framförallt en mobiltelefon, från elever, trots att dessa tydligt stör undervisningen i lärarnas exempel. Detta speglar resultatet i Lärarförbundets (2005, s. 10) undersökning som visar att 87 procent av lärarna är osäkra över hur de får agera om en elev använder mobiltelefon eller annan störande utrustning under lektionerna.

När det kom till kunskap om tillsynsplikten var det tre av lärarna som var **omedvetna** om vad den innebär, en lärare var **något medveten** och två av lärarna var **medvetna** om dess innebörd. Att tillsynsplikten inte varit specificerad i skolförordningen sen år 1990 (Skoog 2008, s. 20) tänker vi möjligen kan bidra till att lärarna inte är bekanta med begreppet. Ett problem som uppstår med tillsynsplikten tar **Lärare 5** upp, där en facklig företrädare menar på att en lärare måste ha tillsyn över sina elever även om det är orienteringsdag. Däremot förväntas eleverna kunna orientera sig inom ett närområde för att uppfylla kunskapskraven i idrott och hälsa (Skolverket 2011b). Några av lärarna i vår studie var även osäkra över om de kunde visa ut en elev från klassrummet på grund av tillsynsplikten samtidigt som de inte är fullt medvetna om vad tillsynsplikten innebär. Skollagen (2010:800) och tillsynsplikten tycker vi säger emot varandra på detta då det enligt 5 kap. 5 § står att en lärare får vidta omedelbara och tillfälliga åtgärder som är till för att ge eleverna trygghet och studiero. Till exempel 5 kap. 7 § som behandlar utvisning, vilket gäller både i gymnasie- och grundskola. Samtidigt har läraren enligt tillsynsplikten ansvar för eleven under hela skoldagen, även om denne inte längre befinner sig i klassrummet. Detta gör det svårt för lärarna att vidta åtgärder för ordning och studiero. Dock

avtar tillsynsplikten med elevens ökade ålder och mognad (Ernfors 2010b) och på gymnasiet är tillsynen därmed mindre. Tillsynsplikten är idag en oskriven skyldighet som lärarna har, tillsammans med andra yrkesgrupper inom vård- och omsorg, och ett återinförande av begreppet i förordning eller lag skulle kanske behövas med tanke på lärarnas osäkerhet kring detta. Å andra sidan kan det diskuteras om tillsynsplikten ska gälla då en elev betett sig så illa att denne exempelvis behöver lämna klassrummet. Kan borttagandet av tillsynsplikten i en sådan situation vara något som ger lärarna mer mod att genomföra de åtgärder de har rätt till enligt lag, som finns för att tillgodose studiero? Kan det finnas en annan åtgärd som skulle kunna vidtas? Kvarsittning är till exempel den åtgärd som ingen av respondenterna använder sig av, trots att även denna åtgärd finns i Skollagen (2010:800), 5 kap. 8 §. Kvarsittning benämns av en lärare i vår studie som en gammal straffmetod, men enligt oss skulle det vara bättre med denna konsekvens för eleven än ingen alls. Ett problem som lyfts med denna åtgärd om den skulle användas på gymnasiet är det organisatoriska med att blanda in föräldrar, samtidigt förväntas det att elever, speciellt myndiga, ska ta ansvar för sig själva. Lärarna är också omedvetna om de ens har juridisk rätt att hålla kvar eleverna.

Tillsynsplikten verkar också försvåra tolkningen av de skrivna åtgärderna i skollagen samtidigt som flera lärare knappt vet vad den innebär. Detta väcker frågan om den implementering (Skolverket 2010) av nya skollagen (2010:800) som genomfördes har nått ut ordentligt? Alf Johansson, jurist på Skolinspektionen (Skolvärlden 2013), hävdar att innehållet i den nya skollagen har förtydligats vad gäller bestämmelser kring ordningsregler. Dock verkar Skolverket tillsammans med Skolinspektionen inte ha samma uppfattning i frågan som de medverkande lärarna i denna studie. Detta tolkningsproblem verkar ha funnits med även i den tidigare skollagen då Lärarförbundets undersökning (2005) visade att 17 procent av lärarna var osäkra på hur de fick agera vid konflikter med elever, vilket inte verkar ha förändrats med dagens skollag (2010:800). Dessa motsättningar kvarstår alltså trots satsningar på implementering av lagen. Lärarnas Riksförbund (2014) arbetar aktivt med att försöka få skolor att fokusera på studiero med hjälp av ordningsregler där konsekvenserna ska vara tydliga vid överträdelser. I dagsläget är det nämligen varje skolas ledning som har skyldighet att upprätthålla ordningsregler för att uppfylla skollagens krav om studiero. Därför menar Lärarnas Riksförbund att varje skola måste bli bättre på att klargöra vilka åtgärder lärarna har stöd för i skollagen (2010:800). Kan detta vara något som istället bör komma från en högre instans, som riksdag och regering? Skulle det kunna skapa en mer likvärdig skola och en enhetlig lärarkår över hela landet som arbetar gemensamt för att främja studiero?

Lärarna i vår studie verkar osäkra över vilka åtgärder som får vidtas om en elev stör studieron i skolan, samtidigt förväntas det att en lärare ska ingripa i dessa typer av situationer i och med tillsynsplikten. Samuelsson (2014) menar att lärarens ingripandebenenhet styrs av de risker som finns och lärarna själv har upplevt. Vi tror här att massmedia påverkar lärarna negativt när de skriver om fall där lärare blivit stämde. Två av de intervjuade lärarna i denna studie lyfter just media som en källa till sina kunskaper om rättigheter enligt skollagen. Media tar dock endast upp de värsta fallen som kanske till och med hamnar som rättsfall i Högsta Domstolen (HD). Detta tror vi kan bidra till obefogad rädsla hos lärarna, och genom det skapas även rädsla hos oss lärarstudenter. Vår uppfattning är att de intervjuade lärarna inte vågar ta i eleverna fysiskt, då de tror att de inte får röra vid dem. Denna oro består från att den gamla skollagen gällde. I och med den nya skollagen (2010:800) finns det dock utrymme för att fysiskt ta i elever, när det kommer till tillämpning av trygghet och studiero, men detta verkar inte nått fram genom den implementering av skollagen som skett i skolan.

4.2 Att hantera konfliktrelaterade situationer och kränkande behandling

Två av de intervjuade lärarna nämner nödvärnsrätten på frågan om vad de skulle göra om någon elev använder fysiskt våld emot dem, men de flesta säger dock att de skulle backa undan i en utsatt situation. Detta för att de inte känner att det är värt att ta konflikten med eleven. Ernfors (2010b) menar att lärare måste ha kunskap för att kunna hantera en akut situation, vilket kan vara avgörande för om situationen hanteras på rätt sätt. Enligt Brottsbalken (1962:700) gäller nödvärnsrätten precis som för alla andra i självförsvar. Ernfors (2010a) menar vidare att HD hävdar att det inte går att avråda lärare från att ha fysisk kontakt med elever i rädsla för att få sparken eftersom tillsynsplikten i vissa fall kräver fysisk kontakt. Fem av sex lärare i denna studie har blivit hotade verbalt men ingen har gått vidare med fallen. Detta stämmer överens med Pervin & Turners (1998) studie där 91 procent av lärarna någon gång har blivit utsatta för verbala hot. Det är bara två av lärarna i vår studie som har befunnit sig i situationer där fysiskt våld från elever har förekommit. Arbetsmiljöverkets (2008) undersökning visar att hot- och våldsrelaterade anmälningar från utsatta lärare ökar, detta, tillsammans med lärarnas erfarenheter, trycker på behovet av att skolorna bör ha rutiner för att hantera våldsamma situationer. Det är enligt AFS (1993:2) arbetsgivarens skyldighet att analysera om det finns risk för hot- och våld för sina anställda och i så fall se till att det finns rutiner och tydliga åtgärder

som ska vidtas i sådana situationer. Dock visar vår studie att tre av sex lärare inte har några tydliga rutiner på sina skolor vid akuta våldssituationer. Däremot verkar alla lärarna känna att de har någonstans att vända sig om de behöver stöd efter att en sådan situation har uppstått. De flesta går direkt till rektorn som är skyldig att som arbetsgivare, enligt lag, tillhandahålla någon form av handledning och utbildning för att personalen ska kunna känna sig trygga i sitt arbete (AFS 1993:2).

4.3 Varifrån har lärarna fått sin kunskap om skollagen och kände de att de hade tillräckliga kunskaper vid avslutad utbildning?

Lärarnas i vår studie talar om rädsla inför vissa åtgärder som många gånger är obefogad på grund av felinformation från kollegor. Imber (2012) diskuterar att lärare inte är tillräckligt medvetna om sina rättigheter enligt skollagen då deras kunskaper främst kommer från just kollegor och inte från deras lärarutbildning. Detta skapar myter om rättigheter och skyldigheter (ibid 2008). Lärarna i vår studie nämner även att det är från skolledning och den fackliga organisationen på skolan som de fått information angående deras rättigheter. Vårt resultat går i linje med Schimmel & Militello (2007), som tar upp problemet med att lärare hämtar sina kunskaper om de juridiska delarna i yrket från andra lärare. Deras studie visar att 85 procent av lärarna inte har gått någon kurs under sin lärarutbildning i juridik. De medverkande lärarna i denna studie nämner bristen på detta område i sina egna utbildningar och lyfter även behovet av utbildning i all typ av konflikthantering för att vara väl förberedd för att arbeta som lärare i dagens skola.

Alla lärare i vår studie svarade att de inte hade tillräckliga kunskaper om skollagen efter avslutad utbildning. En av lärarna hävdar dock att hen hade tillräckliga kunskaper för att klara av vardagen i skolan men menar att det kan bero på vilken arbetsplats och område man arbetar i. Att lärarna känner att de inte hade tillräckliga kunskaper efter sin utbildning, tycker vi visar att det behövs en ändring i utbildningen för att ge mer erfarenhet i att möta situationer där läraren behöver hantera konflikter med elever. Enligt oss brister kunskapsinhämtandet av lärarnas rättigheter någonstans, frågan är vilken instans som bär ansvaret. Av våra egna erfarenheter förekommer inte diskussion om skollagens innehåll under lärarutbildningen. Vi anser att skollagen är viktig att ha kunskap om för att arbeta i skolan idag. Vi tror att en trygg

och säker lärare gör ett bättre arbete och därför kan kunskap om skollagen minska risken för snedsteg vid konflikter.

Att säga att kunskap om skollagen har förbättrats sen Lärarförbundets undersökning från år 2005, i och med den nya implementeringen av skollagen från 2011 (2010:800), stämmer inte enligt vårt resultat. Kanske är det för tidigt att kräva att lärarna ska kunna sina rättigheter efter bara tre år efter att den nya skollagen införts? Enligt vår undersökning verkar inte alla skolor ha haft fortbildning om skollagen (2010:800) sen den trädde i kraft. Vi anser att det är oförklarligt och hävdar att alla rektorer borde erbjuda seminarium där diskussion kring lagändringar kan äga rum.

Fler av lärarna som deltagit i vår studie har haft förslag på lagändringar och förtydliganden för att öka ordningen och tryggheten i skolan. Lärarens status framhävs, speciellt av de lärare som arbetar på friskola. Vinster i skolan nämns även och om det borde beslutas enligt lag att skolan inte ska kunna göra vinst på varje enskild elev. Rektorn på friskolan ser eleverna som kunder och lärarna upplever att de sätts i andra hand och inte har några rättigheter för ”kunden alltid har rätt”, vilket är en problematik vi anser försvårar lärarnas uppdrag. Lärare 5 som arbetar på en kommunal skola efterfrågar även gemensamma riktlinjer angående ordningsregler från regering och riksdag för att lärare ska känna sig stärkta som lärarkår. Hen menar att det skulle underlätta om alla lärare får gemensamma förutsättningar för att upprätthålla ordning, istället för att ansvaret ska ligga på varje enskild skolenhet. Här kommer diskussionen om förstatligande kontra kommunalisering och privatisering fram. Därför efterfrågar vi vidare forskning där lärarnas åsikter framhävs. Det är enligt oss lärarna som har kunskapen om hur den Svenska skolan ska kunna bli så bra som möjligt. Vi anser även att varje skola borde ha samma ordningsregler och samma ekonomiska förutsättningar för att få de bästa möjligheterna till att bedriva en bra och likvärdig undervisning. Likt lärare 5 yrkar vi därför på en lagändring där ordningsregler skall komma från regering och riksdag för att alla skolor ska ha möjlighet att nå denna vision.

Lärare ska i dagens skola motverka mobbing och kränkande behandling enligt Skollagen (2010:800) 1 kap. 2 §, men en tanke som dykt upp under arbetets gång är att det inte står något om lärares rättigheter när det kommer till detta område. Vi anser att det borde finnas lagstadgat att alla som befinner sig i skolan ska se till att mobbing och kränkande behandling motarbetas, såväl lärare, rektor, övrig personal och elever. Läraren har idag inte lika stor auktoritet som förr och respekten för läraren tycks minskas i svensk skola, både från elever och föräldrar. Studien som Arbetsmiljöverket (2008) gjort visar att hot och våld ökar från elev till lärare och därför

kan vi tycka att en lagändring borde ske där det trycks på att även elever i skolan ska bidra med att motverka mobbning och kränkande behandling.

4.4 Metoddiskussion

Den valda metoden var av kvalitativ art och genomfördes med hjälp av en halvstrukturerad intervju (Gillham 2008, s. 103). Från början diskuterades dock om kvantitativ metod skulle användas i form av enkäter för att ta reda på lärarnas kunskaper. Vi kom däremot fram till att vi även var intresserade av att ta reda på lärarnas tankar och känslor kring skollag och konflikthantering, därför beslutades att den kvalitativa metoden var mer lämplig. Under intervjuernas gång kunde vi få en bättre uppfattning om lärarnas säkerhet kring skollagen genom deras kroppsspråk, ordval och sätt att uttrycka sig på. De kategorier som använts för att analysera resultatet utarbetades från just ordval och uttryck från lärarna. Det är av vikt att tillägga att dessa kategorier är framarbetade av uppsatsförfattarna och risken för en subjektiv tolkning bör tas i beaktande. Tolkningar av lärarnas svar i denna studie, eller andra lärares svar vid en reproduktion av studien, kan därför skilja sig från resultatet i denna uppsats.

Något som kunde ha stärkt studiens validitet hade varit om de sex intervjuade lärarna hade arbetat på sex olika skolor. Tre av de intervjuade lärarna kommer från samma skola där ordningsreglerna var otydliga och det bör tas i åtanke när resultatet läses. Dock skilde sig lärarnas tidigare erfarenheter åt, vilket på så vis gav intressanta resultat. Under studiens gång har det blivit mer påtagligt för oss att varje skolledning arbetar med ordningsregler och tydlighet kring information rörande lärarnas rättigheter på olika sätt. Erfarenheterna av detta skiljer sig därför mellan lärare på olika skolor.

4.5 Vidare forskning

Att tillägga till denna diskussion är att studiens resultat inte är generaliserbart då det är för få medverkande och att det behövs mer forskning inom området. En större spridning på lärarna i denna studie hade möjliggjort ett mer nyanserat resultat angående skolors olika rutiner och ordningsregler, vilket därför är av intresse för framtida studier. Däremot kan den genomförda studiens resultat ge en inblick i svårigheter som uppstår i lärarnas vardag på grund av att det är svårt att tolka skollagen (2010:800). Ett av denna studies mer intressanta fynd är att ingen av de medverkande lärarna har diskuterat skoljuridiska frågor under sin lärarutbildning. Vi tycker därför att det skulle vara av intresse att undersöka hur lärarutbildningar arbetar med dessa frågor för att analysera om behovet finns. Mer forskning på området kan till exempel vara att undersöka om kunskapen om skollagen skiljer sig mellan gymnasie- och grundskolelärare och i så fall varför? Ett annat förslag är att undersöka vad det är som lärare finner mest problematiskt när det kommer till upprättande av ordningsregler och uppföljning av dito? Det är trots allt lärarna som är de professionella i frågan och de yrkesverksamma lärarna borde, enligt oss, få mer att säga till om i diskussionen om hur skolan kan fungera på bästa sätt. Det är även lärarna som kan bidra med vilka förtydliganden enligt lag som kan bidra till en ökad status för läraryrket, såväl från elever, föräldrar och samhälle.

4.6 Slutsats

Upplevelser under lärarutbildningen har bidragit till erfarenheter om att den svenska skolan idag är en tuff arbetsmiljö. För att klara av alla delar i läraryrket behövs tydliga ramar för att skapa trygghet för både lärare och elever. Resultatet i denna studie visade att de medverkande lärarnas kunskaper om skollagen (2010:800) är bristfälliga vilket tyder på att utbildning i området saknas i lärarutbildningen. Alla lärare i studien efterfrågar mer information om skollagen i lärarutbildningen för att ge nyexaminerade lärare ökad trygghet i sin yrkesroll. De flesta lärarna har fått information om skollagen via skolledning, den fackliga organisationen på skolan och kollegor, alltså från arbetsplatsen och egna erfarenheter. Fem av sex lärare har varit utsatta för någon form av verbala angrepp men bara en lärare har blivit slagen av misstag vid separerande av två elever som slagits. Studien visar även att skolorna arbetar olika med ordningsregler och rutiner vid konfliktrelaterade situationer på skolan som innehåller hot och våld, vilket bör diskuteras om det arbetet borde vara lika på alla skolor

Käll- och litteraturförteckning

Arbetsmiljöverket. (2008). *Statistik om hot och våld i skolan*. Enheten för utredning och statistik. Kort arbetsskadefakta, nr 1, 2008.

Eliasson, A. (2006). *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur AB.

Ernfors, K. (2010a). Kan lärare bruka våld för att avstyra ett slagsmål? *Chef och ledarskap - Lärarförbundets tidning för skolledare*.

<http://www.lararnasnyheter.se/chefledarskap/2010/03/25/kan-larare-bruka-vald-avstyra-slagsmal> [2014-09-02].

Ernfors, K. (2010b). Vilket krav ställer tillsynsansvaret på skolledare och lärare? *Chef och ledarskap - Lärarförbundets tidning för skolledare*.

<http://www.lararnasnyheter.se/chef-ledarskap/2010/12/02/vilket-krav-staller-tillsynsansvaret-pa-skolledare-larare> [2014-09-03].

Forssell, A. (2011). *Boken om pedagogerna*. 6 uppl. Stockholm: Liber AB.

Gillham, B. (2008). *Forskningsintervjun- tekniker och genomförande*. Studentlitteratur. Holmbergs i Malmö AB.

Hassmén, N. & Hassmén, P. (2008). *Idrottsvetenskapliga forskningsmetoder*. Litauen: Logotipas.

Houghton, S., Merrett, F. & Wheldall, K. (1988). Classroom Behavior Problems which Secondary School Teachers say they find most Troublesome. *British Educational Research Journal*, Vol.14, No.3, ss.297-312.

Imber, M. (2012). Pervasive Myths in Teacher Beliefs About Education Law, *Action in Teacher Education*, Vol. 30, No. 2, ss. 88-97.

Lagerlöf, I. (2012). När får en lärare ingripa? *Lärarnas Nyheter*.

<http://www.lararnasnyheter.se/lararnas-tidning/2012/08/23/nar-far-larare-ingripa> [2014-08-02].

Lärarförbundet. (2005). *Undersökning rörande konflikthantering och studiero i grundskolan respektive gymnasieskolan, mars-april 2005*. Johanneshov: Exquiro Market Research.

Lärarnas Riksförbund. (2013). *Tillsynsplikt*.

<http://www.lr.se/duidinyrkesroll/lararesbefogenheter/tillsynsplikt.4.58a756071261d5f869480006054.html> [2014-08-26].

Lärarnas Riksförbund. (2014). *Studiero – vägen till kunskap - En undersökning om lärarnas egna uppfattningar och erfarenheter*. Rapport från Lärarnas Riksförbund. <http://www.lr.se/download/18.4b3dda48145ae3565519a3ca/1399300056021/Studiero+vagen+till+kunskap+201405.pdf> [2014-09-09].

NE. (2000-a). *Diskriminering*. Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se/kort/diskriminering> [2014-08-22].

NE. (2000-b). *Konflikt*. Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se/kort/konflikt> Nationalencyklopedin, [2014-09-03].

NE. (2000-c). *Kränkta*. Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se/sve/kr%C3%A4nka> [2014-08-22].

NE. (2000-d). *Mobbning*. Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se/enkel/mobbning> [2014-09-03].

Pervin, K. & Turner, A. (1998). A Study of Bullying of Teachers by Pupils in an Inner London School. *Pastoral Care in Education*, Vol.16, No. 4, ss. 4-10.

Piispanen, K. (2012a). *Hur mycket ska en lärare tåla?*. <http://www.lararnasnyheter.se/chef-ledarskap/2012/10/17/hur-mycket-ska-larare-tala> [2014-08-22].

Samuelsson, M. (2014). *Lärares benägenhet att gripa in*. Venue- tanke och kunskapsbyte av erfarenheter och forskning om förskola och skola. Linköpings universitet. <http://www.liu.se/uv/lararummet/venue/larares-benagenhet-att-gripa-in?l=sv> [2014-09-03].

Schimmel, D. & Militello, M. (2007). Legal Literacy for Teachers: A Neglected Responsibility, *Harvard Educational Review*, Vol. 77, No. 3, ss. 257-284.

Skolverket. (2000). *Utmaningar för skolan – Den nya skollagen och de nya reformerna*. Stockholm: Danagårds Grafiska AB.

Skolverket. (2011a). *Kränkningar i skolan – analyser av problem och lösningar*. Stockholm: Taberg Media Group.

Skolverket. (2011b). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2013). *Juridisk vägledning*. http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.148960!/Menu/article/attachment/trygghet2013-01-23.pdf [2014-08-21].

Skolvärlden. (2013). *Vågar du gripa in?*. <http://www.skolvarlden.se/artiklar/vagar-du-gripa> [2014-09-03].

Skoog, E. (2008). *Trygg arbetsplats för lärare -Lärares rätt till en god arbetsmiljö i relation till skolplikten*. Exemensarbete 30 hp vid Juridiska institutionen på Umeå Universitet, Umeå: Umeå Universitet.

Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf [2014-08-20].

Bilaga 1

Litteratursökning

Syfte och frågeställningar:

Syftet med studien är att undersöka om gymnasielärare är medvetna om sina rättigheter vad gäller åtgärder som får vidtas enligt skollagen (2010:800) från 2011. Den syftar även till att undersöka var lärarna fått information om skollagen från.

1. Hur medvetna är gymnasielärare om sina rättigheter enligt lag gällande åtgärder som får vidtas om en elev stör studieron samt vad lärarens tillsynsplikt innebär?
2. Har lärarna varit utsatta för hot och/eller våld samt hur medvetna är de om var de ska vända sig om de känner sig kränkta av en elev?
3. Hur har lärarna fått information om sina rättigheter och åtgärder enligt skollagen och känner lärarna att de fått tillräcklig kunskap om skollagen under sin högskoleutbildning?

Vilka sökord har du använt?

Teachers rights, lärares rättigheter, lärares skyldigheter, skollagen, kränkande behandling, diskriminering, school law, brottsbalken, arbetsmiljöverket, bullying teachers

Var har du sökt?

GIH:s bibliotekskatalog, Libris.kb

Artikeldatabaser; PubMed, Ebsco, Discovery, Google Scholar

Lr.se

Lararförbundet.se

Divaportalen.se

Skolverket.se

Regeringen.se

Sökningar som gav relevant resultat

Ebsco: Teachers rights. School law. Bullying teachers
Gih:s Bibliotekskatalog – skollagen, kvalitativ metod, kränkning av lärare
Lararnasnyheter.se- lärares rättigheter, skollagen, tillsynsplikt

Kommentarer

Mycket av det material vi har hittat har vi också fått genom vetenskapliga artiklars referenser och via handledare. I Ebsco hittade vi mest relevanta artiklar genom sökning av ”related articles”.

Bilaga 2 - Intervjuguide

- ❖ *Hur länge har du varit verksam lärare?*
- ❖ *Vid vilken högskola utbildade du dig?*
- ❖ *Vilket/vilka ämnen undervisar du i?*
- ❖ *Vilka åldrar har du arbetat med?*

Syftet med studien är att undersöka om gymnasielärare är medvetna om sina rättigheter vad gäller åtgärder som får vidtas enligt skollagen (2010:800) från 2011. Den syftar även till att undersöka var lärarna fått information om skollagen från.

- 1. Hur medvetna är gymnasielärare om sina rättigheter enligt lag gällande åtgärder som får vidtas om en elev stör studieron samt vad lärarens tillsynsplikt innebär?*

1. Känner du att du vet om alla dina rättigheter som lärare enligt lag?

-Om ja, Vart ifrån har du fått den informationen ifrån? (Skolledning, kollegor, högskoleutbildning, konferens, sökt information själv, övrigt?)

-Om nej, hur kommer det sig?

2. Känner du att du kan förklara vad lärarens tillsynsplikt innebär?

- Hur applicerar du den i samband med en arbetsdag?

- Vad tror du att det innebär?

3. Hur tänker du kring omhändertagande av föremål från elever?

- I vilka situationer tycker du att det ska kunna ske?

- Vad säger lagen om det?

(- Vilka regler gäller efter omhändertagandet?)

4. Hur tänker du om utvisning av elever ur klassrummet?

- I vilka situationer tycker du att det ska kunna ske?

- Vad säger lagen om det?

5. Hur tänker du kring avstängning av en elev från skolan?

- I vilka situationer tycker du att det ska kunna ske?

- Vad säger lagen om det?

6. Hur tänker du kring kvarsittning i skolan?

- Vad säger lagen om det?
- Vad gäller i så fall? (regler)

2. *Har lärarna varit utsatta för hot och/eller våld samt hur medvetna är de om var de ska vända sig om de känner sig kränkta av en elev?*

7. Om en elev angriper dig *fysiskt* i klassrummet, hur reagerar du då?

- Har du stöd i lagen för det?

8. Har du varit i konflikt med en elev där du inte visste hur du fick agera?

Om ja, vad hände? hur tänkte du då? Hur kände du?

Om nej; Hoppa till fråga 11

9. Finns det någon mer konfliktrelaterad situation med elever som du är mindre säker på än andra över hur du får agera?

- Vill du berätta mer? Hur tänker du då?

3. *Hur har lärarna fått information om sina rättigheter och åtgärder enligt skollagen och känner lärarna att de fått tillräcklig kunskap om skollagen under sin högskoleutbildning?*

10. Vet du vart du ska vända dig om skulle känna dig illa behandlad?

- Om ja, vart vänder du dig? (vad kan rektorn göra?)

- Om nej, vad tror du?

11. Har ni speciella rutiner på er skola för att hantera om en konflikt med en elev urartar? (Till exempel om situationen blir hotfull mot dig som lärare)

12. Kände du att du hade tillräckliga kunskaper om skollagen, gällande konflikthantering, vid avslutad lärarutbildning?

(Hur menar du då? Hur tänker du? Tycker du att det skulle behövas mer utbildning om skollag på lärarprogrammet?)

13. Har du förslag på någon lagförändring i skollagen? I så fall vad?